

Пётр Сільвестравіч Мурзёнак: Адзін дзень з жыцця ў БНР

(аповесць, якая магла б быць бэльлю)

Ад рэдакцыі: У сувязі са сьвяткаваньнем Нацыянальнага дня 25 Сакавіка, мы вырашылі зьмясціць у нумары аповесць, якая паводле аўтара “магла б быць бэльлю”. Гэта аповесць была апублікавана ў кнізе прозы П.С. Мурзёнка (1930-2010) “Адвечныя плыні” ў 2015 годзе.¹ Арыгінальнасьць матэрыяла-мары пра магчымы сцэнар сьвята 25 Сакавіка і магчымасьць яго рэалізацыі ў будучай Беларусі робіць прадстаўленую аповесць заўжды актуальнай.

- Мама, тата, мы пайшлі. І вы не спазняйцеся.

- Гэта нашы хлопчыкі ідуць у школу № 7 горада Паставы на сьвяткаваньне 90-х угодкаў Беларускай Народнай Рэспублікі. Васіль вучыцца ў 12-м класе, а Антоць – у 9-м. Школа працуе першы год. Будавалася ў гонар 90-х угодкаў БНР і здадзена датэрмінова. Школе ў дзень яе адкрыцця, 1-га верасня 2007 году, Радай БНР прысвоена імя Язэпа Карнацэвіча, які быў удзельнікам паўстаньня Кастуся Каліноўскага. Мы з жонкаю Алесяй атрымалі ў пятніцу запрашэньне ад дырэкцыі школы і таксама збіраемся. Я, Райчонок Яўген, працую ў рэдакцыі раённай газэты “Пастаўскі край” карэспандэнтам, а Алеся – выкладчыцай беларускай мовы і літаратуры ў гэтай жа школе.

- Паедзем ці пойдзем?- пытаецца Алеся.

- Думаю, пойдзем, няхай машына “адпачне”. І ў нас яшчэ ёсьць часу, ды і ісьці ж не так далёка. А якое цудоўнае надвор’е!

За апошнія два тыдні давялося аб’ездзіць амаль увесь раён. Рэдакцыю цікавіў перадсьвяточны настрой людзей, як у горадзе, так і ў вёсках, і на хутарах. Гутарка вялася аб жыцьці гараджан і сялян. І ўсюды выказвалася задаволенасьць сваім жыцьцём, працай і існуючымі законамі і парадкамі.

Жывём мы на ўскрайку горада на вуліцы Кастуся Каліноўскага. Калі выйшлі на вуліцу, мы адчулі подых вясны. Ясна сьвяціла сакавіцкае сонейка. Ужо прыляцелі з

¹ Пётр Сільвестравіч Мурзёнак ; укл. Пётра П. Мурзёнак. — Мінск : Кнігазбор, 2015. — 240 с. — (Бібліятэка Бацькаўшчыны ; кн. 27). ISBN 978-985-7119-79-0.

У кнігу «Адвечныя плыні» (27-ю ў серыі «Бібліятэка Бацькаўшчыны») увайшлі творы Пятра Сільвестравіча Мурзёнка (1930-2010), настаўніка па прафэсіі, якія раней друкаваліся ў альманаху «Беларусь», а таксама неапублікаваныя творы і нататкі аўтара пра жыцьцё ў Канадзе. Гэта кніга — своеасаблівы працяг творчасці аўтара, які пачаўся выхадам кнігі ўспамінаў «Над Дзісенкай ракой» у 2008 годзе.

выраю гракі, шпакі, жаўранкі. Бусла яшчэ не відаць. На вуліцы яшчэ дзе-нідзе захаваліся гурбы сьнегу. А каля шпакоўняў можна бачыць іх гаспадароў, якія толькі што вярнуліся на радзіму з далёкіх краёў і дзякуюць небу і сонцу сваімі песнямі, раскрываючы свае дзюбкі, у якіх дрыжыць маленькі ружовы язычок, пасылаючы ў навакольле цудоўныя мелодыі ды махаючы ў такт ім крыльцамі.

Побач з горадам раськінуліся палі, якія чакаюць свайго руплівага гаспадара – фэрмэра. А ў сінім небе яшчэ нясьмела спрабуюць свае трэлі жаўранкі. На кожным доме бел-чырвона-белы сьцяг. Нас даганяюць нашы сябры Коля і Вера, вітаемся і гарача віншваем адзін аднаго са сьвятам. Яны таксама ідуць у школу. Іх сын Адаць вучыцца ў адной клясе з нашым Антосем, а дачушка Паўлінка – у 7-м класе.

А вось і школа. Будынак упрыгожаны бела-чырвона-белымі сьцягамі і двума вялізнымі лёзунгамі, размешчанымі на фасадзе: “110 год Беларускай Народнай Рэспублікі”, “Жыве Беларусь!” У вестыбюлі школы сустракаем многа сваіх сяброў, вітаемся, віншваем са сьвятам.

Заходзім у актавую залю, дзе нас сустрэлі дзеве дзяўчынкі з бела-чырвона-белымі стужкамі на рукавах, відаць дыжурныя, віншуюць нас і падаюць нам білеты з указанымі месцамі. Да пачатку ўрачыстасьцяў застаецца яшчэ 15 хвілін, ёсць час агледзецца, прывітацца са знаёмымі. Сцэна ўпрыгожана ялінкамі і дзеразой. На сцэне стаіць стол, пакрыты белым абрусам з вышытым беларускім арнамантам. У глыбіні сцэны вялікі партрэт Прэзыдэнта БНР Яніны Сушко, герб “Пагоня” з бела-чырвона-белымі сьцягамі абапал. Над сцэнай - лозунг “90 год БНР”. На сьценах партрэты тых, хто прымаў непасрэдны ўдзел у гістарычным акце абвяшчэньня БНР незалежнай і вольнай дзяржавы, а таксама тагачасныя старшыні Рады БНР Янка Серада, Язэп Лёсік, Пётра Крэчэўскі, старшыні ўраду БНР Язэп Варонка, Раман Скірмунт, Антон Луцкевіч, Вацлаў Ластоўскі і іншыя.

Роўна ў 11 гадзін на сцэну выходзіць дырэктар школы Бароўка Валянціна, кіраўнік раёна Дзіковіч Янка, загадчык аддзела народнай адукацыі Аўсюк Віталь, загадчыца аддзела нацыянальнай культуры Скрыпка Алёна, камандзір вайскавай часці палкоўнік Парахневіч Кастусь, выкладчык гісторыі Рамановіч Язэп. Усе ўстаюць і вітаюць іх апладысмантамі. Гучыць Гімн БНР “Мы выйдзем шчыльнымі радамі” у выкананьні духавога аркестра школьнікаў. Усе прысутныя сьпяваюць.

Дырэктар школы пачынае сваю прамову з віншаваньня з вялікім сьвятам. Потым яна гаворыць, што 110 гадоў для нашай краіны – гэта маладосьць. Краіна знаходзіцца ў росквіце сваіх сіл і дасягненняў. Яна зачытвае вытрымку са Звароту да беларускага народа Прэзыдэнта БНР Яніны Сушко, якая прысьвяціла ўсё сваё жыцьцё Беларусі: “Я ўважаю, што наша краіна своеасаблівая, таму што яна найбольш перажыла ад усіх краін. Столькі войнаў адбывалася на яе зямлі, столькі здзекваліся з людзей. Таму наш народ выпрацаваў у сябе велізарную цяропліваўсць – абы толькі выжыць. Абы

дажыць да заўтра, абы мець, што есці, каб быў дах над галавой – і хаця б толькі не было вайны. І беларускі народ выжыў, захаваў сваю мову, культуру. І ўсе мы гэта зараз добра бачым. БНР дасягнула свайго небывалага росквіту ў сельскай гаспадарцы, прамысловасці, культуры, навуцы і тэхніцы. Беларускі народ жыве заможным, шчаслівым і спакойным жыццём. БНР стаіць у адным радзе з другімі цывілізаванымі і высокаразвітымі краінамі Эўразвязу, з якімі мы сярбруем і гандлюем. У многіх краінах працуюць беларускія трактары “Беларус”, грузавыя аўтамабілі і самазвалы, выпушчаныя на заводах Мінска і Жодзіна, тэлевізары “Віцязь” і “Гарызонт”, выпушчаныя на заводах Мінска і Віцебска, віцебскія металарэжучыя варштаты і многае іншае. Беларуская бульба, лён і ільняныя вырабы, якія славяцца ва ўсім свеце, экспартуюцца за рубаж.”

Далей спадарыня Бароўка В. спынілася на рабоце школы. Школа поўнасьцю забяспечана падручнікамі і дапаможнікамі на беларускай мове, кабінэт фізікі і матэматыкі – самым сучасным абсталяваньнем, вылічальнай тэхнікай, прыладамі, неабходнымі для засваеньня праграмы і для пазакласнай работы з вучнямі. Пры школе працуе свой кінатэатр, дзе школьнікі праглядаюць як навуковыя, так і мастацкія кінафільмы. Працуе фотагурток. Усім гэтым кіруе выкладчык фізікі спадар Валасевіч Лёнька. Кабінет хіміі, майстэрня, фізкультурная заля таксама маюць усё неабходнае. Апрача ўсяго гэтага вучні старэйшых класаў вывучаюць трактар і камбайн. Школа мае свой прышкольны надзел, памерам у 5 га, дзякуючы якому вучні атрымоўваюць бясплатныя абеды. Самае галоўнае, што са школы выходзяць ужо амаль падрыхтаваныя фэрмэры. А каб з вырашчанай на ўчастку гародніны нарыхтаваць смачныя стравы – працуе кулінарны гурток, якім кіруе выкладчыца біялогіі спадарыня Смятанка Лёля. Гэта добрая справа для будучых маладых гаспадынь. Для тых, хто захоча звязаць свой лёс з навукай і далейшай вучобай, працуюць у краіне вышэйшыя навучальныя ўстановы.

Выкладчык гісторыі Рамановіч Язэп зрабіў экскурсію ў мінулае нашай Радзімы. Ён падрадна спыніўся на гісторыі Вялікага Княства Літоўскага, якое праіснавала 350 гадоў. Тады наш народ меў сваю дзяржаўнасць, беларуская мова была дзяржаўнаю моваю. У 1569 годзе па Люблінскай уніі Вялікае Княства Літоўскае і Польскае Каралеўства аб’ядналіся ў Рэч Паспалітую. Палякі мелі свае інтарэсы, ідэі і імкненьні, зусім процілеглыя патрыятычным пачуццям беларускага народу. Згодна з Люблінскай уніяй, Беларусь перайшла ва ўладу Польшчы і палякаў. Пачалася каталізацыя і паланізацыя беларускага насельніцтва. У канцы 18-га стагоддзя ў выніку трох падзелаў Рэчы Паспалітай (1772, 1793, 1795 гады) - Беларусь была захоплена Расійскай імперыяй.

Беларускі народ не хацеў скарыцца чужаземцам, як і другія вольналюбівыя народы. У сакавіку 1794 года ўспыхнула паўстаньне Тадэвуша Касцюшкі. Паўстала і Варшава, Вільня. У Вільні ў паўстаньні прымалі актыўны ўдзел беларусы.

Паўстанне было жорстка падаўлена рускімі войскамі пад кіраўніцтвам Аляксандра Суворова.

У 1830-1831 годзе, у паўстанні за незалежнасць прымаў удзел граф Канстанцін Тызенгаўз, памешчык, уладальнік Пастаў. Ён дапамагаў паўстанцам матэрыяльнымі сродкамі. Сярод паўстанцаў было многа сялян, якія добраахвотна ішлі ў паўстанцкія атрады. Ініцыятарамі руху сталі браты Антон і Станіслаў Кубліцкія з вёскі Палесьсе, якая знаходзілася недалёка ад Пастаў. Яны арганізавалі атрад і захапілі Свянцянны. Памешчык Міхаіл Сямашка, уладальнік маёнтка Ляхаўшчына, таксама прымаў актыўны ўдзел у паўстанні.

Паўстанне 1863-1864 года за волю на беларускіх землях узначаліў Кастусь Каліноўскі. Ваеннае становішча ў Пастаўскім павеце было ўведзена 29 студзеня 1863 года. На сёмы дзень пасля пачатку паўстання Станіслаў Бухавецкі арганізаваў атрад паўстанцаў, які дзейнічаў па ўсёй Віленскай губерні. Густаў Чаховіч, афіцэр царскай арміі ў адстаўцы, які паходзіў з нашага павета, узначаліў атрад паўстанцаў Свянцянскага павета. У нашым павеце размяшчалася база паўстанцаў, узначальваў яе Апалінары Танскі. А. Танскі забяспечваў паўстанцаў грашыма, а ў яго маёнтках Камаі і Бежаны нарыхтоўвалася харчаванне для паўстанцаў. У паўстанні 1863 года ўдзельнічаў і 27-гадовы жыхар вёскі Станелевічы Язэп Карнацэвіч, яго імя носіць наша школа. Танскі быў арыштаваны і сасланы на пасяленне ў Пензенскую губерню, а Карнацэвіча спачатку пасадзілі ў Дынабургскую крэпасць, а потым засудзілі на 4 гады арыштанцкіх рот. Пасля адбыцця пакарання ён быў высланы ў Сібір.

Падзеі 1917 году спрыялі згуртаваньню нацыянальных арганізацый, якія аб'ядналіся ў Вялікую Беларускаю Раду. Для вызначэння далейшага лёсу Беларусі Рада склікала ў Мінску Ўсебеларускі з'езд (кангрэс). На кангрэс, які праходзіў у Гарадскім тэатры Мінску (цяпер тэатр імя Янкі Купалы) з'ехаліся дэлегаты з усяго этнічнага беларускага абшару ад Смаленшчыны да Беласточчыны. Першы Беларускі Кангрэс праходзіў з 18 па 30 снежня, на ім прысутнічалі 1872 дэпутаты. 1167 выбраныя дэпутаты ад валасьцей, павятовых і губернскіх самаўпраўленняў і беларускіх гарадоў мелі права рашаючага голасу. Акрамя гэтага, у рабоце Кангрэсу ўдзельнічала таксама 705 дэлегатаў з дарадчым голасам. Апрача дэлегатаў ад мясцовага жыхарства, на з'ездзе прысутнічалі прадстаўнікі беларусаў, якія служылі ў войску і на флоце, а таксама беларусаў-уцекачоў, што мусілі пакінуць Бацькаўшчыну ў сувязі з вайною. Такім чынам, калі ўлічваць колькасць дэпутатаў, то можна сцвярджаць, што Кангрэс прадстаўляў найбольш шырокія колы грамадства і быў абраны на дэмакратычных прыпынках. Старшынёй кангрэсу быў абраны Янка Серада.

На з'ездзе прагучаў заклік “Няхай жыве Беларуская Народная Рэспубліка”. Дэлегаты Кангрэсу падзяліліся на тых, хто змагаўся за поўную незалежнасць, і тых, хто

выступаў за аўтаномную дэмакратычную рэспубліку ў складзе Расеі. Убачыўшы, што на з’ездзе няўхільна набіраюць сілу незалежніцкія настроі, бальшавікі аддалі загад разagnaць з’езд, а ягоны прэзідыум - арыштаваць. З’езд вымушаны быў спыніць свае паседжаньні, частку дэпутатаў бальшавікі паспелі арыштаваць. Прытулак астатнім удзельнікам кангрэсу далі менскія чыгуначнікі, пад аховаю якіх была абрана Рада і Выканаўчы Камітэт Усебеларускага з’езду. Выканкам узначаліў Язэп Варонка, адзін з кіраўнікоў Беларускай Сацыялістычнай Грамады.

21 лютага 1918 года Выканаўчы Камітэт у сваёй 1-й Устаўной грамаце абвясціў сябе часоваю ўладай на Беларусі і ўзяў курс на скліканьне Ўсебеларускага Ўстаноўчага Сойму на аснове ўсеагульнага выбарчага права. Выканкам стварыў урад – Народны Сакратарыят – на чале з Язэпам Варонкам. Я. Варонка быў таксама абраны міністрам замежных спраў. Сакратары: І. Серада – народнай гаспадаркі, А. Аўсянік - сябра, Я. Бялевіч – юстыцыі, Г. Белкінд – фінансаў, Т. Грыб – земляробства, К. Езавітаў – вайсковых спраў, І. Макрэў – унутраных спраў, А. Смоліч – асьветы, П. Бадунова – апекі, В. Рэдзька – шляхоў зносін, А. Карач – пошты і тэлеграфа, П. Крэчэўскі – кантролю, А. Бурбіс – прадстаўнік БНР у Маскве, П. Злобін – расейскіх спраў, Л. Гутман – габрэйскіх спраў, В. Захарка – скарбнік, Л. Заяц – кіраўнік канцылярыі.

У сакавіку 1918 года Мінск занялі немцы. Яны забралі грашовую касу Народнага Сакратарыяту, скінулі з яго будынку бела-чырвона-белы сыяг і разagnалі службоўцаў. Акупанты папярэдзілі, што не дазваляць ніякай палітычнай дзейнасьці. Незважаючы на гэта, Выканкам Рады Ўсебеларускага з’езду працягваў сваю палітыку. 9-га сакавіка 1918 году ён зьвярнуўся да жыхароў Беларусі з 2-й Устаўной граматай, у якой акрэсліваў дзяржаўны лад Беларусі, правы і свабоды яе грамадзянаў:

“У рубяжох Беларускай Народнай Рэспублікі абвешчаецца вольнасьць слова, друку, сходаў, забастовак, хаўрусаў; безумоўная вольнасьць сумленьня, недатыкальнасьць асобы і памешканьня”. Такім чынам, якраз 9 сакавіка магло б лічыцца Днём Рэспублікі ці Днём Волі.

Ідэя незалежнасьці заваёўвала ўсё больш прыхільнікаў. Выканкам Рады Ўсебеларускага з’езду абвясціў яе Радаю Беларускай Народнай Рэспублікі (БНР). У яе склад былі ўведзены Іван і Антон Луцкевічы і Вацлаў Ластоўскі, прадстаўнікі Віленскай Беларускай Рады, выдатныя дзеячы беларускага адраджэньня.

23 сакавіка 1918 года А. Луцкевіч выступіў на паседжаньні Народнага Сакратарыяту. Ён гаварыў, што фармальна Беларусь застаецца тэрыторыяй Расеі, бо ні Першая, ні Другая ўстаўныя граматы не скасоўваюць абвешчанай на кангрэсе федэратыўнай сувязі з Расеяй. Тым часам падзеі паказалі, што спадзявацца на ўсходняга суседа нельга. Згодна з умовамі, Расія з Нямецчынай, не спытаўшыся ў беларусаў, дзялілі нашу зямлю паміж сабою ў выніку падпісанага бальшавікамі Берасьцейскага міру.

24 сакавіка а 8-й гадзіне вечара адкрылася пасяджэньне Рады БНР. Праца доўжылася ўсю ноч і завяршылася ўраньні прыняццем наступнага дакумэнту:

“3-я ўстаўная грамата Беларускае Народнае Рэспублікі.

Год таму назад народы Беларусі разам з народамі Расеі скінулі ярмо Расейскага царызму, які найцяжэй прыціснуў быў Беларусь. Не пытаючыся народу, ён кінуў наш край у пажар вайны, якая чыста зруйнавала гарады і вёскі беларускія. Цяпер мы, Рада Беларускай Народнай Рэспублікі, скідаем з роднага краю апошняе ярмо дзяржаўнай залежнасьці, якое гвалтам накінулі расейскія цары на наш вольны і незалежны край. Ад гэтага часу Беларускае Народнае Рэспубліка абвешчаецца незалежнаю і вольнаю дзяржавай...

...Беларуская Народная Рэспубліка павінна абняць усе землі, дзе жыве і мае колькасную перавагу беларускі народ...

...Абвешчаючы аб незалежнасьці Беларускай Народнай Рэспублікі, яе Рада пакладае свае надзеі на тое, што ўсе любячыя волю народы дапамогуць беларускаму народу ў поўнай меры здзейсніць яго палітычна-дзяржаўныя ідэалы.

Рада Беларускай Народнай Рэспублікі.”

Гвардыя добраахвотнікаў, якая пазней склала аснову беларускага войска, абараніла БНР. Узначаліў беларускую гвардыю Кастусь Езавітаў, удзельнік абвешчэньня незалежнасьці БНР. У 1920 годзе Радай БНР яму было прысвоена званне генерал-маёра.

Такім чынам, на карце сьвету з’явілася новая незалежная дзяржава – Беларускае Народнае Рэспубліка, у якой зараз мы і жывём.

Усе, хто аказаўся годны гістарычнага моманту, не зважаючы на партыйна-палітычныя прыхільнасьці, вартыя вечнай удзячнасьці нашчадкаў. Гэта тагачасныя старшыні Рады БНР Янка Серада, Язэп Лёсік, Пётра Крэчэўскі, старшыні ўраду БНР Язэп Варонка, Раман Скірмунт, Антон Луцэвіч, Вацлаў Ластоўскі і многія іншыя, тыя, хто ўзяў тады на сябе адказнасьць за Бацькаўшчыну. У іхны гонар паўсталі помнікі і названы вуліцы, школы, прадпрыемствы.

Загадчык раённага аддзела народнай адукацыі Аўсюк Віталь адзначыў, што ў раёне працуе 87 школ, у якіх працуе 1005 настаўнікаў. Усе маюць вышэйшую адукацыю. Школы знаходзяцца на поўным дзяржаўным утрыманьні, забяспечаны ўсім неабходным абсталяваньнем. Усе школьнікі бясплатна атрымліваюць гарачыя сняданьні і забяспечаны бясплатным падвозам аўтобусамі іх да школы. У школах раёна дзеці вывучаюць ангельскую, французскую або нямецкаю мову па іх жаданьню і па жаданьню бацькоў. Вышэйшыя навучальныя ўстановы рэспублікі рыхтуюць высокакваліфікаваных спецыялістаў па ўсіх галінах прамысловасці, сельскай

гаспадаркі, навукі і культуры. Нашы студэнты едуць за мяжу на стажыроўку, а студэнты іншых краін прыязджаюць да нас. Студэнты нашых ВНУ забяспечаны стыпендыяй і жылём.

Скрыпка Алёна хоча дапоўніць Віталю. Яна адзначае, што ў час канікул вучні многіх школ пабывалі ў прыгажэйшых, славытых і дарагіх кожнаму беларусу мясцінах: Купалаўскім мемарыяльным запаведніку “Вязынка”; азнаёміліся з архітэктурай замкаў у Лідзе (14 стг.), Наваградку (14-16 стг.) – першай сталіцы ВКЛ, Міры (14-16 стг.), Нясвіжы (16 стг.), з Сафійскім саборам у Полацку (11 стг., перабудаваны ў 1750 г.), Белай Вежай, пабудаванай ў 1276-1288 гг., Вільняй – другой сталіцай ВКЛ. У кожнай мясціне наведалі багатыя музеі, у якіх нашы дзеткі азнаёміліся з гераічным мінулым нашага народу.

Ездзяць нашы людзі ў час адпачынкаў у іншыя краіны сьвету, каб паглядзець на людзей, азнаёміцца з іх культурай, убачыць прыгажосць гарадоў, гістарычных помнікаў, пабываць каля мора і ў гарах. Не менш прыязджае і да нас турыстаў з замежных краінаў. Ёсць у Беларусі і на што паглядзець і што паказаць: цудоўныя гарады і вёскі з помнікамі архітэктуры, музэямі. Ёсць магчымасьць азнаёміцца з багатай культурай беларускага народу. Наша прырода проста зачароўвае турыстаў гаямі, блакітнымі рэкамі і азёрамі з чыстымі водамі. Беларуская прырода не ўступае па прыгажосці ні Карпатам, ні міжземнаморскаму ўзбярэжжю. А калі яшчэ паслухаць салаўя ці жаўранка, то лепшай краіны і не знойдзеш. Многа прыязджае да нас нашчадкаў беларусаў, тых, якія пакінулі Радзіму ў далёкім мінулым у пошуках лепшай долі. Прыемна здзіўляе той факт, што яны не забылі роднай беларускай мовы, жывучы ў другіх асяродках, хаця і гавораць з іншамоўным акцэнтам. Мабыць, не адно пакаленьне змянілася, а яны не згубілі роднай мовы.

Едуць і да нас у Паставы. Першыя гістарычныя згадкі пра Паставы адносяцца да 10-га стагоддзя. У 60-х гадах ХУІІІ стагоддзя ўладаром мястэчка стаў Антоні Тызенгаўз, надворны падскарбі ВКЛ. Рэфарматар, асьветнік і аматар мастацтваў, ён ператварыў драўлянае паселішча ў каменны гарадок, было узведзена шмат барочных будынкаў, якія ўтварылі ў цэнтры горада закончаны архітэктурны ансамбль. На выездзе на Мядзель ён пачаў будаўніцтва шыкоўнага палаца, які стаў помнікам архітэктуры класіцызму. На працягу сваёй гісторыі палац адыгрываў ролю адметнага цэнтру, які быў вядомы не толькі ў наваколлі, але і за яго межамі. У розныя часы ў палацы дзейнічалі тэатр і музычная школа, у якіх навучаліся дзеці з мястэчка і навакольных вёсак. У 1755 годзе ў мястэчку была адкрытая сьвецкая школа з сярэдняй ступенню навучаньня. У 1781-1785 гадах тут існавала прыватная балетная школа, адзіная на той час у Рэчы Паспалітай. У 1785 годзе ў Варшаве быў паказаны балет “Гілас і Сільвія” пастаўскімі выканаўцамі.

У першай палове 19-га стагоддзя Паставы сталі вядомыя як навуковы і культурны цэнтр. Канстанцін Тызенгаўз, унук Міхаіла, старэйшага брата Антонія, дабудаваў палац. Узведзеныя мураваныя будынкі ўтварылі адзіны палацавы ансамбль, адметны сваімі знешнімі і ўнутранымі характарыстыкамі. Ён выклікаў захапленне сучаснікаў. Палац перажыў часы ліхалеццяў 20-га стагоддзя і на сёняшні дзень знаходзіцца ў прыстойным стане. Зараз там багаты музей.

З дапамогай нашчадкаў Тызенгаўзаў быў узведзены касцёл Св. Антонія Падуанскага і царква Св. Мікалая Цудатворца. Зараз у Паставах дзейнічае Дом культуры, бібліятэка, краязнаўчы музей, Дом рамёстваў, дзіцячая мастацкая школа і музычная школа. Ансамбль народнай музыкі “Паазер’е” і Груздаўскі цымбальны аркестр карыстаюцца шырокай папулярнасцю як на радзіме, так і за яе межамі. Штогод у Паставах праводзіцца міжнародны фестываль народнай музыкі “Звіняць цымбалы і гармонік”, куды прыязджаюць фальклёрныя калектывы з Літвы, Латвіі, Эстоніі, Польшчы, Украіны, Расеі, Італіі і іншых краін.

Пастаўскі край ганарыцца імёнамі знакамітых землякоў. Тут нарадзіліся паэт і перакладчык У. Дубоўка, саавад І. Сікора, сучасныя маладыя паэт і пісьменьнікі А. Нафрановіч, І. Пракаповіч і іншыя.

Палкоўнік Парахневіч Кастусь: “Мне хлопчыкі прыслалі запытаньне. Іх цікавіць стан беларускіх узброеных сіл і колькі ім давядзецца служыць. Улічваючы тое, што зараз у армію прыходзяць адукаваныя людзі, то для авалодання сучаснай ваеннай тэхнікай дастаткова аднаго года. Распрацоўваецца праграма аб пераводзе нашай арміі на кантрактную аснову, як і ў другіх краінах сьвету. Што тычыцца ваеннай тэхнікі і ўзбраеньня, то яно адпавядае сучасным патрабаваньням. Мы ўваходзім у ваенны саюз “Сусветны шчыт”, які аб’ядноўвае вядучыя краіны ўсіх частак Зьмнога шара. Атамнае ўзбраеньне зараз нікому не патрэбна, бо ніхто ні на каго не сабіраецца нападаць. У ААН, членам якой з’яўляецца і БНР, рыхтуецца законапраект аб забароне атамнай зброі”.

Дзіковіч Янка, кіраўнік раёна: “Вялікі ўклад у эканоміку БНР уносяць працаўнікі нашага раёна. Фермерскія гаспадаркі забяспечваюць не толькі патрэбы раёна, але і пастаўляюць прадукцыю ў гарады рэспублікі. Частка тавараў ідзе на экспарт. Толькі Пастаўскі маслазавод вырабляе звыш 40 гатункаў прадукцыі. Прадукцыя ільназавода (кудзеля), які з’яўляецца адкрытым акцыянерным таварыствам, ідзе не толькі на Аршанскі ткацкі камбінат, але і на фабрыкі замежжа. На заводзе наладжана безадходная вытворчасць. Тут вырабляюць кастрапліту для будаўніцтва. Кожны фермер спецыялізуецца на якой-небудзь сельскагаспадарчай культуры: бульбе, гародніне або ягадах. На кожнай фермерскай сядзібе расце сад. Прадукцыя садоў, агародаў і ягаднакаў паступае на Пастаўскі кансэрвавы завод, дзе з іх вырабляюць сокі, варэнні і іншыя смачныя прадукты. Слоікамі іх забяспечвае шклязавод “Гута”.

Працуе хлебазавод, мясакамбінат, дрэваапрацоўчы камбінат Варапаева па вырабу мэблі. Унітарнае кааператыўнае вытворчае прадпрыемства “Паставы-мэбля” забяспечвае БНР вучэбным абсталяваньнем. Частка яго прадукцыі: сталы, шафы, канапы, наборы для кухні, ідзе за мяжу. Завод трансфарматараў для тэлевізараў новага пакаленьня вырабляе прадукцыю, якая ідзе на заводы ў Менску і Віцебску і за мяжу. Пастаўская будаўнічая кампанія будзе дамы з усімі выгодамі для жыхароў раёна. Раён поўнасьцю электрыфікаваны і газіфікаваны. Гэта адбылося некалькі дзесяцігоддзяў назад. Электрычнасьцю забяспечвае Новалукомльская ДРЭС. Раённая спажывецкая кааперацыя, якая налічвае больш за 100 крамаў, забяспечвае насельніцтва ўсімі неабходнымі таварамі. Пастаўскае аўтапрадпрыемства - адкрытая акцыянерная кампанія — забяспечвае жыхароў раёна аўтобуснымі перавозкамі, хаця амаль у ва ўсіх ёсць свае аўтамабілі. Дарожная кампанія трымае асфальтавыя магістралі ў выдатным стане. Ажыццявілася мара людзей Падзісеншчыны - Дзісенка стала суднаходнай. Зараз з Казьян можна на катэры даплыць у Полацк, Віцебск і Рыгу. Людзі жывуць у добраўпарадкаваных дамах з усімі выгодамі. У кожным доме тэлефон і камп’ютар.

У заключэньне Дзіковіч Янка адзначыў, што беларускі народ спрадвеку быў працалюбівым – ці то на сельскім полі, ці то за ганчарным кругам. Людзі жывуць у вольнай краіне, працуюць без ніякага прымусу, без цівуноў і брыгадзіраў, а таму і работа спорыцца як у сялян-фэрмэраў, так і ў рабочых заводаў. Яны маюць сваю ўласнасьць, берагуць яе і памнажаюць для дабрабыту людзей і на карысьць Бацькаўшчыны. Пенсіянеры атрымліваюць добрую пенсію, адпачываюць у дамах адпачынку і санаторыях, хворыя знаходзяцца пад наглядам дактароў.

Першая частка сьвята закончана. Зноў прагучаў Гімн БНР.

Пасля перапынку адбыўся вялікі канцэрт, які падрыхтавалі вучні ўсіх класаў. Гучалі беларускія песні, патрыятычныя вершы, цікавыя сцэнкі і выконваліся народныя танцы. Прысутныя дзякавалі выканаўцам працяглымі апладысмантамі. Усе засталіся задаволенымі.

Потым дырэктар школы запрасіла прысутных на абед. У сталоўцы школы былі накрыты сталы, каля якіх завіхаліся афіцыянткі-школьніцы – члены кулінарнага гуртка. Гэта іх рукамі былі прыгатаваны розныя прысмакі, якімі з задавальньнем частаваліся як бацькі, так і дзеці. Відаць, будуць яны добрымі гаспадынямі. Да сталоў падносяць гарбату, каву, сок.

У заключэньне сьвяточнай праграмы ў спартыўнай зале сустрэліся лепшыя спартыўныя каманды школы па баскетболу. Пераможцам выйшла каманда 11-га “Б” класа. У школе таксама працуюць спартыўныя секцыі па валейболу, футболу, хакею і шахматах. Пры гарадскім стадыёне маецца лядовы каток.

Для вучняў старэйшых класаў была арганізавана дыскатэка.

Шчаслівай вам дарогі ў жыццё, маладое пакаленьне!

Запісаў гэта ўсё карэспандэнт газеты “Пастаўскі край” Райчонок Яўген.

P.S. Вечарам мы з жонкаю Алесяй і нашымі сябрамі наведалі таксама мясцовы Народны тэатр і паглядзелі п’есу Янкі Купалы “Тутэйшыя”.

Piotr Silvestravich Murzionak: One day in the life of the BNR

(a story that could become a reality)

(web-magazine “Culture. Nation”, issue 33, April 2024, 125-134, www.sakavik.net)

Abstract. In connection with the celebration of National Day of March 25, the editors decided to include in this issue a story that, in the opinion of the author, “could become a reality”. The story was published in the book of prose by P.S. Murzionak “Eternal Streams” in 2015. The originality of the dream material about a possible scenario for the holiday of March 25 and the possibility of its implementation in the future of Belarus make the presented story always relevant.

Пётр Сильвестрович Мурзёнак: Один день из жизни БНР

(повесть, которая могла бы стать былью)

(веб-журнал “Культура. Нация”, вып. 33, 2024, 125-134, www.sakavik.net)

Аннотация. В связи с празднованием Национального дня 25 марта, редакция решила включить в этот номер повесть, которая, по мнению автора, “могла бы стать былью”. Повесть была опубликована в книге прозы П.С. Мурзёнка «Извечные потоки» в 2015 году. Оригинальность материала-мечты о возможном сценарии праздника 25 марта и возможность его реализации в будущей Беларуси делает представленную повесть всегда актуальной.